

Megjelenik minden esztendőben sok féle képpel ellátva. **Előfizetési ár:** Egész évre 6 forint; fél évre 3 forint; negyed évre 1,50 forint. Előfizethető minden postahivatal és könyvtárban.

Hirdetési díj: 4 hasábos petit sor 9 új kr. **Szerkesztői szállás:** mézáros utca 2. szám, 2. dík emelet. **Kiadó hivatal:** barátok tere 7. szám.

A pesti ideiglenes népszínház.

Állandó a panasz Pest magyartalansága miatt, s a vasúttal minél közelebb hozták a fővárost a vidékhez, és a sz. istvánnapj kéjvonatok minél nagyobb tömegeket hoznak föl, Pest annál inkább veszíti azt a rokonszenyet az országot előtt, melylyel akkor bírt, midőn még nem ismerték személyesen. Hisz a főváros nem magyar.

A magyar ember, ki az ország fővárosába jön, itt honvágyat kap s otthon úgy beszél felőle, mint szép nagy városról, hanem a hol magyar szóval nem boldogul az ember.

Ismerjük mindnyájan azt a heves küzdelmet, melyet a lapok csaknem naponként megújuló rohammal folytatnak a germanizáció ellen. És tudjuk, hogy éppen ennek kifolyása lett a mozgalom, mely már évek hosszú során át tart egy népszínház létesülhetése körül.

Eppen a lével ezelőtt mutatkozott az első eredmény, midőn Budán a rögtönözve épített népszínház megnyitott. Hanem a hosszú, keskeny, hegy által elválasztott Budán mindent rossz helyre van egy színháznak, kivéve a várbán, hol akkor német színészek játszottak. A budaiaknak nem volt elég alkalmas helyen, a pestieknek távol, s végre is hat év után beesütköztek a színházat, s az idén lebontották falait is.

Hanem azóta állandó a hang, mely Pestnek népszínházat követel. Tény, hogy a nemzeti színház csaknem minden este ostromnak van kitéve, s hogy a magyar közönségnek ezen kívül nincs mulató helye. Az is tény, hogy egy második magyar színház a magyar elem terjedését hatalmasan elősegítené.

Pest város hatósága ez ohajtásoknak az által adott nyomatókat, hogy egy leendő népszínház számára nagyértékű telket ajándékozott a boulevard vonalában, s most az építkezésekre folynak

az adakozások, hanem esőndesen, mert a vidéki hazafias közönség maga otthon is csinál valamit, egyik színházat, másik szobrot, stb., és Pest nem a régi rokonszenves város többé előtte. Itt a fővárosban most is meg van a lelkesülő elem, hanem azért a népszínházra nem valami fényes eredménytel adakozik.

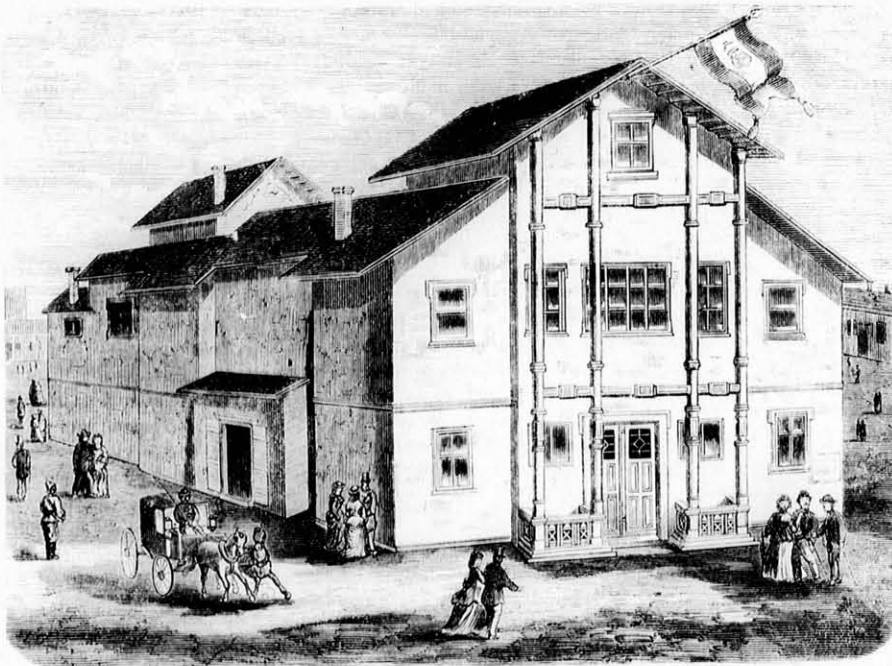
Igy álltak a viszonyok, mikor Miklósy Gyula színgazgatónak eszébe jutott, hogy ő ideiglenes állandó tanyát itt Pesten, s megkísérel, hát ha boldogulna a magyar színészet Pesten addig is, míg

Pesten, s e határozatát egész erélyvel keresztüli is vitte.

A városligetben volt egy gyermek-színház, persze az is német gyermekek számára; hanem nem jövedelmezett semmit. Ez a színház, kissé megnagyobbítva, jó lesz a magyar művészetnek is, hanem valami alkalmas helyre kell vinni. Miklósy a Terezyvárosban az István-térrel jelölte ki, hol cirkusz, hippodrom, panorámák, krokodilok, nyolcmázsás hölgyek szoktak tanyázni. Pest város hatósága egész készséggel megengedte, hogy építse ott föl a színházat, s maradjon ott hat évig, mikor a nagy népszínházból tén már lesz valami.

Szept. 15-én ünnepélyesen letették az alapkövet, október 30-kán pedig megnyitották a színházat. A megnyitás előtt egy negyedórával még mesteremberek dolgoztak a színházban, s már-már az előadás pillanata is itt volt, midőn az előcsarnokban a gázvilágítás lángtartóit illesztették be. Pedig egész tömeg várta már hogy nyissák föl az ajtókat.

Ez este nagy mozgalom volt az István-téren, hát még a színházban, mely szerény igényekkel épült s mindössze 1000 néző befogadására alkalmas. Most be akart menni vagy 2000, be is

A pesti ideiglenes népszínház.

a nagy népszínház elkészül. Miklósy az ide nyarat a budai színparkban töltte, melyet a nemzeti színház intendánsa vidéki igazgatónak ad ki nyáron át. Miklóssynak volt eddig leggyöngyöbb társulata, s mégis legjobban kijött. Ez mindenestre buzdító lehetett arra, hogy Pestenis kíséreltet tegyen. Elküldte tehát legelőször társulatának jobb tagjait, s Pesten helyiség után nézett. A »Lloyd« társulat régi házának nagy terme jó is lett volna, s ígért is érte nagy árt, hanem a Lloyd épületében nem tűrik meg a magyar szót. Miklósy ekkor elhatározta, hogy színházat épít

szorult vagy 1500. A megnyitási ünnepély vonzerejét növelte, hogy kitűnő drámai művésznők, Jókainé asszony is játszott, ki már elvonult a színpadtól, noha művésze épsége még most is oly erőteljes.

A megnyitási ünnepély a »Hymusz« szal kezdődött, melyet az egész személyezett énekelt; azután Lukácsy Sándor rendező szavalta el Erődy Bélától az alkalmi »Prolog«-ot. Majd »A szigetvári vértanók« első felvonását láttuk, melyben Jókainé játszottá Annát, s midőn kilépett, viharos tapsokkal fogadtattott. Ezután Balázs Sándor eleven

Károly

böhözata »A pesti vízvezeték« következett, aztán egy népdalokból szőtt népies jelenet: »Leánykörök« cím alatt, s legutoljára egy allegória csoportját. Ez volt az első est, mely után az ideiglenes színház átadatott rendeltetésének, hogy bizonyítsa be az állandó népszínház fölépítésének mielőbbi szükségét, s legyen előcsarnoka a magyar műzsa egy díszes templomának.

Mai számunk egyik rajza ez ideiglenes színházat mutatja be. Nem díszépület, de elég nevezetes, hogy az ország fővárosában, melyben a legszerényebb lakház is ékezebb, a színművészet ily hajlékban várakozik jobb időkre.

A nézőtér azonban barátságos és izlésel díszített; helybeosztás tekintetében pedig ugyancsak gazdaságosan rendezték be, minden talpalatnyi hely föl levén használva. Van egy sor páholy is a földszinten, összesen 14; a színpad két oldalán még két, mennyezeti páholy vár udvari és miniszteri vendégekre. A páholyok fölött húzódik el az erkélyzártszék, s ezek mögött van folyton emelkedő helyekkel a karzat egy része. A zártszék főbejárata fölött mely erkély áll, melynek párkányzata alacsonyabb, mint az erkélyzártszéké, minthogy itt nincs alatta páholyosor. Ennek első sorai képezik a támlásszékeket, s mögötte egész a színház homlokzatát melyen benyulik a karzat, szintén emelkedő ülőhelyekkel. A földszinten 200 zártszék vörös szövettel bevont ülőhelyekkel, összesen 13 sorban. Két oldalt, a páholyok alatt, szintén vannak egyes ülőhelyek. A nézőtér oldalfalainak színében a vörös az uralkodó szín, fehér mezőkkel és aranyos cirádákkal. A boltozat szintén gazdagon van aranyozva.

Most már nincs egyéb hátra, mint hogy Miklóssy társulata barátságos otthonná tegye a közönség számára e hajlékot, úgy hogy a közelben és távolban lakók egyaránt jókedvvel keressenek föl.

És ez meg is fog történni bizonyosan, míhlyt a társulat csak valamennyire is megfelel a közönség igényeinek. A mostani társulat, mely a megnyitás első napjaiban játszik, reméljük, hogy csak provizorius. Ily gyöngye erővel nem is lehetne még az arhenzióra sem jog, ha a közönség épen-séggel nem keresné föl, mert elmúlt az idő, midőn primitív dolgokért lelkesültek, mert hazafiság volt hozzájuk. Színházba a közönség sem elvből sem hazafiságból nem jár, hanem szórakozás végett.

A mi meggyőződésünk szerint a tervezett népszínháznak semmi sem tehet nagyobb szolgálatot, mintha egy jó szintársulat kedvelti meg annak eszméjét; és viszont semmi sem érthat jobban, mint egy rossz társulat, mely a magyar színművet szánalom tárgyává teszi.

Drouet polgár emlékirataiból.

— Rajz Gautier Theophilől. —

Midőn a Voltaire-utcai klubban tartóztattak, hol oly vigyázatlan valék, hogy beszédet tartottam a zsarnok Robespierre kegyetlen tilalma dacára, három ember kíséretében csakhamar beültettek egy kocsiába, és elvittek a port-libre-i fogházba.

A kocsiat egy nagy csapat sansculotte kísérte. piros fővegeiket fölhajigálták a levögöbe, vért-szomjazó kiáltásokat hallattak, s csakis a börtön kapujánál hagytak el az ismeretes vészes jel-szóval: »ça ira, ça ira! Új abrak a szent guillotinának.«

A mint a fogház küszbét átléptem, a nyomott hangulat súlyos kerge mintegy fölegedett.

Benoit Brutus, az öreg börtönőr oly szívvelyesen és részvevő kebellet fogadott, a mint föltűnés nélkül csak tehetett. Nagy örömemre jó barátaimat csaknem nélkül elgyűtt találtam a börtönben. Itt voltak Fleury marquis, Mirepoix gr., a többől metszett derék és szeretetreméltó Money, a szel-lemdűs Bazire abbé, Mereville hercegnő és többen. A társaságban tehát nem volt hiány. Tizen laktunk egy szobában, és úgy éltünk, mintha testvérek lettünk volna. A szobát sor szerint tisztogattuk,

az egyik vizet hordott a kutról, a másik főzött a konyhában. Még a negyven sous napi kiadás is sorba ment.

Az épület, melyben elhelyeztek bennünket, két-szárnyú és három emeletes volt. Minden emeleten egy hosszú folyosó szaladt végig, s minden folyosóból harminekét cella nyílt be. A nők külön épületben voltak, melynek nagy vasajtaja előtt ketten is álltak őrt. Este azonban mind összegyülekezünk a földszinti nagy teremben, hol hat, tizenöt terített asztal állott és várt ránk vacsorakész-szen. A nők rendszeren egy kis asztalnál foglaltak helyet és kötötték, varrtak vagy himezték, az urak közül egyik hangosan fölolvastot, s a többi figyelt vagy jegyeztetett. Az olvasás alatt mely csend uralkodott, a vacsoránál pedig igyekezett feledni, úgy a mint vére, hangulata engedő, hogy fogoly és börtönben estelizik. Nem hiányzott a zene sem, kettő közülünk a jobb hegedűsök közé is bevált, kik aztán egyes részleteket játszottak Rameau és Luli jobb dalműveiből.

Igy inkább hasonlítottunk egy ódon kastélyban élő nagy családhoz, mint oly szerencsétlenek csoportjához, kik nem tudhatják, mikor chezik meg rájuk a guillotin.

E felsőes társaság főmuzikusa az én kedves öreg barátom, Money marsall volt. Kávészín barna frakkjában, hosszú fekete selyem mellényében, fehér selyem harisnyáiban, rizsrozottt hajjával és roppant háromszögletes kalapjával balkezében, valódi mintaképe volt a korabeli nemességnek. Folytonosan ezüst eszattok hordott, mely gyűlöletes volt a Jakobinusok előtt. A háromszínű kokárdát és egyéb jelvényeket ki nem állhatta. Fogságom második napján a bátor és agg hőssel a fogház udvarán találkoztam, a mint két hatalmas és nehéz vizes sajtárt cipelt befelé. Minden tiltakozása dacára kivettem kezéből és bevittem helyette. Félóra mulva eltávozott, miután mint — mondá — még szobáját kell kitisztatania. A fölig nyílt ajtón jól láttam, a mint az őszbe borult fej hol az asztalokra, hol a székekre hajlott, egyiket vagy másikat törülgetve. Azonnal odaugrottam és fölajánlám szolgálatomat. Barátságos mosollyal hajta meg magát udvariasan a marsall, és lovaghoz illően mondott köszönetet. A szobából aztán kimentünk a konyhába és fölgyürközve, neki-álltunk a burgonyahamoszás nemes mesterségének. Az éléskamrából felsőes fohagyamszag látogatott ki hozzánk, és az öreg marsall önkénytelenül is elmosolyodott, midőn fölgyűrt kezé-
clőmre tekintett.

Munkaközben bizalmas beszélgetésbe eredtünk.

— Nos, Drouet úr, hogy érzi magát e falak között? — kérde a marsall, ujjaival a sötétbőre nyulva, s műértően hintve be és forgatva meg a pecsenyét. — Ha bölcsésszi nyugalommal vesszük a dolgot, akkor valóban semmi az egész. Gondolja ön, mintha önkényit húzódtunk volna ide, és akkor ön épp oly szabad, mint Robespierre.

Már éppen felelni akartam, midőn Bazire abbé toppant be a konyhába.

— Bravo, kedves marsall! bravo, Drouet úr! — mondá. — Az ördög tudja panaszkodni a fogházi koszt miatt, midőn ily kezek fűradoznak. Jó híreket kaptam, ma van évnapja a bastille bevé-telének. E diesöségteljes nap azon nagy férfiakat juttatta uralomra, kik a börtönök üres celláit az előkelő világ tagjaival tömök tele. A nők, uraim, elhatározták, hogy e napot bállal ünnepljenek. Jó híreket kaptam, ma van évnapja a bastille bevé-telének. E diesöségteljes nap azon nagy férfiakat juttatta uralomra, kik a börtönök üres celláit az előkelő világ tagjaival tömök tele. A nők, uraim, elhatározták, hogy e napot bállal ünnepljenek.

— Ön büszkévé és boldoggá tesz egyszerre. —
— mondá a marsall. — Nekünk e börtön szobáit virágokkal kell elborítanunk, különben megöl bennünket itt az unalom. A mi szépet és jót Rameau és Luli irtak, azt az önök rendelkezésére bocsátom. Mondja meg ön ezt a nőknek, és mondja meg azt is, hogy igen le vagyok kötelezve.

E pillanatban a folyosón át Jazard tartott felénk. Egy részeség és szemtelen fickó volt ez, mesterségére nézve börtönőr. Egyik kezében nagy vizes

korsót hozott, másikkban vaskarikán 'tömérdek kulesot. Oldalán tenyéryni széles kard fityegett.

Jazard megállt a marsall előtt és szemtelenül arcába nézett.

— Nos — mondá a nyers fickó, — önök mulatnak, hegedülnek itt, mintha csak Versaillesban és Cazaerth társaságában volnának. Önök talán nem is tudják mi vár önökre, különben aligha fityörészénének ily jókedvűen.

A marsall most fölnézett, de arca, egész lényé maga volt a nyugodtság.

— Félre, nyers bolond! — mondá. — Hangod elhangolja hangszeremet.

Az aggastyán nyugalma csak ingerelte Jazard-t. — Jó lesz kevésbé hetykélni! — mondá — Készítsd magad elő, vén gyanus, vagy földlak, és itt maradsz holtod napjáig, vagy míg a guillotinara nem visnek.

A másik pillanatban már földhöz vágta a fickót, és saját kardja lapjával elvertem emberül.

Rikoltozására az öreg Benoit Brutus is oda jött, de szikra részvételt sem viseltetett iránta.

— Már megint a régi baj Jazard? — mondá. — Mit háborgatod a csöndes embereket, kikhez semmi közöd? Takarodjál a folyósóról, a börtön e szárnya nem tied. Te csak a gályarabok közé illesz, kikre azelőtt ügyeltél föl. Hordd el magad azonnal, vagy legott elfogatlak.

Jazard tovább bicegett, fenyegető szavakat mormogva. Benoit ott maradt egy percig és ügyekezett mentetni őt.

— Jazard részeg — mondá — és a kockajátéknál valószínűleg vesztett. Ha józan, nem ily gonosz. A katonák mindig pálnokát adnak neki.

Az est elérkezett, és vidám, derült volt mindenki. Az asztalokat összerakták egy helyre és a nagy éttermet bálteremmé alakították át. Oly jókedvűek, oly lármások voltunk, mintha csak egy falusi ünnepélyen mulatoznánk. Az areok ragyogtak, midőn Mereville hercegnő kíséretében a nők beléptek a terembe. A menuettek annyit bájjal és gráciával táncoltak, hogy Trianonhoz is méltó lett volna. A marsall nyitotta meg a bált a hercegnővel; oly szép és érdekes látvány volt, midőn háromszögletes kalapját levéve, odalépet a hercegnő elé, és finom eleganciával meghajta magát. Meg volt abban az udvari esyle minden színe, minden árnyalata. Midőn e táncnak vége volt, odaállott a zenekar élére és játszott.

Éppen egyik kedves táncosnómet vezettem helyére, midőn szomorú areal láttam belépni Benoit, ki egy levelet adott át a marsallnak. Az öreg azonnal intett nekem, miközben az ajtó felé ment. Észrevettem legott a változást, mely areán végig vonult. Utána mentem az udvarra, melyet a hold itt-ott bevilágított, és a hol az árnyék leg-sötétebb volt, leültünk egy sarokba.

— Kedves barátom, — mondá a marsall. — én e börtönben megszerettem önt. Egy titkot kell közölnöm önrel, mely szívemet repezti meg. Ön tudja, hogy özvegy vagyok, de nem gyermek-telen, mint sokan vélik. Van egy fiam, egy sívár kéjene, egy istentelen esavargó, ki sírba vitte édes anyját. Minden köteléket szétépett, mely hozzám esatolá, elhagyta ezredét és elfeledte istenét. Jó zenezs, közönséges vándorszínész, a párisi főregék egyike. Semmi szemérem, semmi becsületérzés benne, s megbélyegzi a szeplőtelen Money-nevet. Megátkoztam és megfogadtam, hogy soha látni nem kívánom. Most ir, azt írja, hogy nagy veszeélyben forgok s hogy megszabadíthat, ha bejöhét e börtön falai közé. Kér, esedezik, hogy bocsássak meg neki és engedjem meg, hogy elfogathassa és ide vezetthesse magát. A nyomorult künn vár a börtönraés előtt.

— S ön azt felelte nemde, hogy megbocsát neki?

— Nekem csak egy válaszom van, — mondá a marsall, — és kilépett a holdvilágra, mely a mint ráhínt fehér sugarait, úgy tetszett, mintha fehér márványszoborrá vált volna. Nekem csak egy vála-szom van, — ismétlé, — és ez az, hogy nem kívánom

látni soha többé. Ön barátom, és lesz szíves az elveszett teremtéssel tudatni ezt. Nekem nincs más válaszom.

Beláttam, hogy itt hiába volna minden erőlködés, és elvállaltam a nehéz és kínos megbízatást. A harsogó báterem mellett el, átmentem a fogház esondós udvarába és itt odaléptem a legszelése kapuhoz. Kün a rácsnál egy sápadt nyomorteljes arc várakozott rám. A vonások, nagyon hasonlítottak a marsalléhoz.

— Ön atyámtól jő? — kérdé hosszú, sovány kezét felém nyújtva.

— Úgy van! — mondtam.

— Gyorsan a levelet.

— Nincs levele.

— Akkor a hirt. Bemehetek hozzá?

— Fájdalmas, hogy egy apától ily hirt kell hoznom fia számára, de kénytelen vagyok megmondani, hogy a marsall megesküdött az örök üdvösségre, hogy az ön arcát látni soha többé nem akarja.

— Nem mondottam-e imént ugyanezt? — kiáltá Benoit, hozzám lépve. — A marsall tetőtől-talpig vasember.

A fiatal ember odaszorítá forró homlokát az ajtó vasrácsához, és mélyen folsóhajtott.

— Én nem tudom ki ön, — mondá, — de fogadja részvéteért, mely hangjában nyilvánul, őszinte köszönetemet. Az isten tudja, vajmi ritkán volt részem ebben. Így csak egy reményem van még. Isten önnel.

Én visszamentem és visszatértemben gondolkoztam az elveszett lélek szavai fölött, melyek vést jóslólag hangzottak ajkain. Éjjel lámpafény ébresztett föl, mely szemembe verődött. Ágyam körül egész sereg vörös süvegű fiókó zibongott. Oldalukon széles kardokat esőrtettek és az ebek, melyeket magukkal hoztak, megugatnak, a mint fölkelnek, és megolvastak bennünket. Egy gaz fiókó, kinek háromszínű vállrojt díszíté kabátját, egy cikket olvasott föl előtünk a republikánus «*Courier*»-ből: »A forradalmi törvényszék elhatározta megsemmisítet a reactionáriusokat. Tegnap hozta összeesküvőt ítélte halálra.«

Másnap reggel alig hogy fölkeltem, már Jazard, a kegyetlen ellenségünk, állatias örömmel beszélte, hogy delután átszállítanak bennünket a Concierge-re. Bátor szívvel, határozott lélekkel, de könnyel szemekben mondtunk istenhozzádót egymásnak. A hercegnek zokogott, midőn a marsall letérdelt előtte és megcsókolta kezét. Az abbé egy áriát dudolt, Benoit szeméből kiesordultak a könnyek, Jazard szíkokat mormogott és megesküdött, hogy kivégeztetésünk jelen lesz. Zsebkendőinket lobogtatva és kalapjainkkal üdvözöltük egymást, midőn a végzeteljes utra indulánk.

(Wépe következik.)

Az Egyesült-Államok elnökválasztása.

Észak-Amerika e pillanatban legszebb alkotmányos jogát gyakorolja, midőn a kormány elnökét választja meg. November 5-kén gyűl össze minden 21 éves polgár, hogy headja szavazatát az elnökválasztókra, kik határozott utasítással ellátva, a fővárosokban összegyűlnek s az elnököt megválasztják. Körülbelül 7 millió polgár fog szavazni.

Az alkotmány meghagyja, hogy az elnök és alelnök minden négy évben választandók, a különböző államok választói által, kik ugyanazon módon választatnak, mint az ottani törvényhozási képviselők; az egyes államok által küldött választók számának meg kell egyeznie az ugyanazon államok részéről a senátusba és a képviselőházba küldeni szokott képviselők számával, mely utóbbiak száma ismét a minden tizedik évben tartandó népszámlálás alapján szabatik meg, melyhez képest az állam bizonyos számú egyenlő választókerületekre osztatik föl.

A közelebbi népszámlálás 1870-ben történt és

a kongresszus utolsó ülésében 292-re szabta a jövő tiz évre a képviselők számát, mi 49 szaporodást mutatott föl az 1862—1872-ig lefolyt tiz év képviselőinek számával szemben. A senátusba minden államnak két tagot van joga küldeni.

Kezdetben az ily módon alakított választó testület szabadon választhatta elnököt és alelnököt, a kit legképesebének tartott. Washington második megválasztása óta azonban divatba jött, miszerint az államok részéről megválasztott választók közvetve avagy közvetlenül szavazati adják, hogy ezt vagy amaz fogják választani, különben ha egyszer megválasztatnak, arra adják ők is szavazatukat, a kire tetszik. Az elnökválasztók megválasztása az összes államokban minden negyedik évben november hó első hétfőjét követő kedden kezdődik, tehát ez évben november 5-kén.

Az elnökválasztók választásánál a rabszolgák folszabeditása óta szavazati joggal bír minden nagykorú férfi-polgár, ki a választást megelőzőleg legalább egy év óta lakja az illető államot. Némely államban ki kell mutatni e körülményt, másokban nem néznek utána. A háború óta általában a titkos szavazás van életbe léptetve az egész köztársaságban. Némely államban ismét szokás, hogy az összehajtott szavazó cédula külsejére azon szám nyomatik rá, melylyel a szavazók névjelzőstombában az illető szavazó jelölve van, s ez arra szolgál, hogy az illetéktelenül szavazók szavazata fölismerthessék; általában azonban a bedobott cédula identificálása nincs megengedve.

Az 1866-ik év óta a négerék is szavazati jogot nyertek s az idén körülbelül 80,000 szavazatot fognak adni. Dél-Karolina és Mississipi államokban a négerék vannak többségben; nagy számmal vannak továbbá Virginia, Észak-Karolina, Georgia, Alabama, Florida, Louisiana, Texas, Tennessee és Arkansas államokban, s tekintélyes erőt képviselnek végre Missouri, Kentucky- és Marylandban.

A nov. 5-kén választandó elnökválasztók jövő december hó első szerdáján jönnek össze illető államaik fővárosában, s szavaznak az elnök- és alelnökre; szavazati céduláik a senátus elnökségéhez lepecsételt dobozokban megküldetvén, 1873. február hó első szerdáján fognak fölbonthatni, megszámlálhatni és az eredmény hivatalosan közzétettetni. S az így megválasztott elnök és alelnök 1873. március 4-kén lép hivatalba.

Ha valamely elnök- és alelnökválasztásnál több van két jelöltnek és egyik sem nyer általános többséget (184), az elnökválasztás joga a képviselőházra szállt át, mely alkalommal mindegyik állam egy-egy szavazattal bír.

Így választattak Jefferson és Adams. Ha alelnök nem választatnék, a tanács választ egyet azok közül, kikre a választók szavaztak; így választott Richard Johnson alelnökké 1837-ben a senátus által.

Az elnökválasztók mellett az idén mindegyik állam még államhivatalnokokat is választ; csaknem mindegyik egy kormányzót, többen más államtisztviselőket, képviselőket, megyei s városi hivatalnokokat. Ezenkívül huszonnégy állam egy-egy senátort is választ, kik jövő évi márc. 4-kén kezdik meg működésüket, úgy hogy az idén az Egyesült-Államok az elnök és alelnök mellett választ 292 képviselőt, 22 senátort, mintegy 30 kormányzót és egy egész sereg kisebb hivatalnokot. A legtöbb államban mind eme választás egy napon történik.

Az idén az egyes államok által küldendő elnökválasztók száma 369, míg 1866-ban Grant és Seymour választásakor 317 volt. A választás érvényességére az idén 184 szavazat kívánatik.

A jelenlegi elnöki jelöltek: a republikánusok részéről *Grant*, a mostani elnök, a demokraták részéről pedig *Greeley Horace* hírlapíró; semmi más, mint hírlapíró és jellemes ember. Az elsőnek mint tényleges elnöknek, mintúgy négy évem át gyakorolta e hatalmat, joga van e megbízatásán újból hasonló időre meghosszabbításra pályázni. A

másik: *Greeley*, ki oly hazában, hol az intézmények természetes jósága s a szabadelvűség gyakorlati lehetősége az egyéneket és jellemeket megfelelő fényükben tünteti föl, eltagadhatlan érdemeket szerzett magának polgártársai becsülésére.

A jelenlegi elnök nagy szolgálatakat tett hazájának a rabszolgaság déli pártívoit ellen folytatott háborúban. Tábornokká csak úgy rögtönöztetvén; mert bár fiatal korában volt is a west-pointi katonaiskolában, addig csak egy vasúti csapat főnökségét viselte, a háború folyamán át azonban mégis mind mint szervező, mind mint hadvezér a legbámulatreméltőbb tulajdonságokat tanúsítá. Hazája legfőbb politikai tiszttségére választatván meg, egyszer sem vette föl többé előbbi egyenruháját; nem vett részt még csak csapatszemplékben sem, egyáltalán nem avatkozott előbbi társai tendéibe, s polgári kötelességeit épp oly becsületesen, mint loyálisan teljesíté. De azt vetik szemébe, hogy nem tanúsított oly határozottságot, oly éleslátást, oly eszmei emelkedettséget, oly kormányzási képességeket, mint várták tőle, s bár egy jelentékeny párt támogatta folyton, ellenjeltjének mégis fölléptették *Greeley*-t.

Greeley Horace körülbelül a hatvanas években lehet, s több mint harminc év óta egyike a rabszolgaság eltörlésért küzdő párt és ama párt, melyet a köztársaság s a demokrácia szempontjából radikálisnak neveznek, legtevékenyebb, legügyesebb, s e címre legjobban följogosított vezérférfiainak.

A míg a dél emberei teljesen uralkodtak az Egyesült-Államok köztársaságában, midőn ezek töltötték meg minden hivatalt, sőt valósággal ezek adták az európai közvéleménynek is tengerentúli táplálékát, *Greeley* az «*Tribune*» című lapjában oly erőlyel, mint tanúlmánnyal hirdette és követelte különösen a rabszolgaság eltörlését. Minő igazságtalanságnak, bántalmaknak és rágalmaknak volt ő akkor e szép edért küzdött harcában kitéve! Rendesen úgy emlegették, mint a fekete, a néger republikánust, oly országban, hol ez időben az ember kisebb vagy nagyobb mérvű színössége alkalmat szolgáltatathatott a társadalom felsőbb elemei közül való kizáratásra. Azzal vádolták, hogy a tulajdonat támadja meg, hogy az emberi szükségleteknek megfelelő s isteni eredeti intézmény ellen küzd, mert a dél katolikus papjai ezt a tant hirdették hévvel szüntelen a rabszolgaság mellett. Mint páriáról, mint a társadalom ellenségéről beszéltek róla, s a fenyegetésektől, sőt talán az erőszakosságoktól sem kiméltetett meg. Mikor a rabszolgaságot védő dél és az eltörülmi akaró észak elszakadva, a véres polgárháborúra indult, *Greeley* sokkal idősebb volt, semhogy ténylegesen részt vehetett volna benne, de Lincoln, az elnök határozataira folyton a legnagyobb mértékben befolyást gyakorolta; ő követelte legjobban a hősiességet, ő hatott legtöbbet az északi államok bátorságának fölkeltésére, férfias határozottságuk ébrentartására. A rabszolgapártiak teljes levertése után azonban ő volt az, a ki ellenvété magát az erőszakos megtörő rendszabályoknak, s ki mérsékletet és nyugodtságot követelt tulajdon pártjától. A déli confederáció elnöke, *Jefferson Davis* elfogtatván, *Horace Greeley* volt az, ki kegyességét ajánlt föl érte, s ki így visszazárta neki szabadságát.

Egy tovább, mint két évem át tartott rettenetes háború után maga a győző fél lép föl a legyőzöttek szemében mentő angyallal! Sem egy pörbefogadás, sem törvényeszköki elítélés nem tetézte meg a polgárháború iszonyait. Egy gyűlöletes merény, Lincoln meggyilkoltatása néhány örfjögő által, nem tudta megzavarni sem a győzők kiemelteségét, sem a legyőzöttek önmegadását.

Nem törekedtek arra, hogy közvetlen összeköttetést fűdözzenek föl, a mi különben nem is létezett, sem hogy morális összeköttetést találjanak, a mi nem lett volna nehéz e gyilkosság elkövetői

s azok között, kik hazájuknak a véres 14 milliórd költségbe, azonfölül tömérdek város fölégetésébe, elpusztításába került kárt okozták, s kik fölszerelték a kereskedelemnek töméntelen kárt okozó kalózhajókat is.

Horace Greeley lett ez igazságos és böles politika megtestesült jelképezője. Ő épp oly hozzáférhetlennek mutatkozott saját egyéniségére a boszú és gyűlölet eszméi, mint annak idején az igaztalanságok s a rágalmak, fenyegetések iránt. Európában úgy jellemzik őt, hogy hírlapíró De oly országban, hol a sajtónak a legesekélyebb akadály sem áll útjában s hol ennél fogva az nem egyesek kiváltságos mestersége, hol minden kis városnak meg van legalább két lapja: ott a hírlapíró nem kelt sem félmel, sem lelkesültséget, sem visszahatást.

A közvélemény ott csakhamar tehetségeik és meggyőződéseik szilárdsága után itéli meg az embereket, és nem zavarja össze a hírlapíró, kinek mestersége mulattatni és érdekelni a közön-

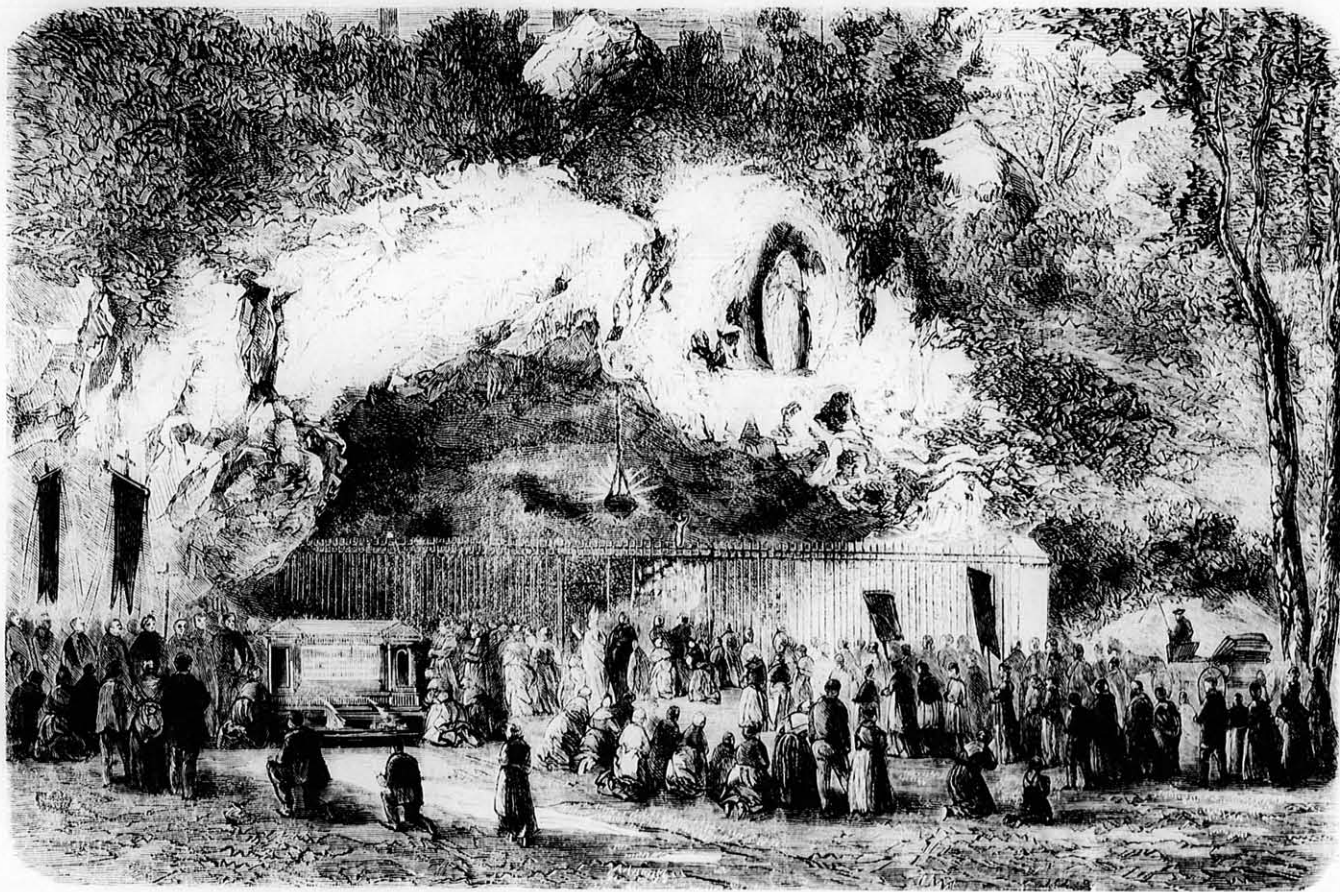
békés haladásának útján, minden ily választás inkább érvényesítése a társadalmi és politikai szabadság és egyenlőség nagy elveinek.

Ha Horace Greeley megválasztatnék, e választás által munkás és becsületes életének, a melyben legrosszabb akarató ellensége sem tudna fölfedezni sem foltot, sem bünt, elnyerné jutalmát. Az Egyesült-Államok népessége részéről pedig ez a bölcesség, e tapintat egy újabb ténye lenne s bizonyítaná, hogy amaz új világban, hol nem pusztá szó a köztársaság, a legderékabb polgárok elérik elvégre is, dacára a roszakaratúak és a kis-lelkűek ellenzésének, a tehetségeik s erényeik által számukra kiérdemelt helyet.

Az eddigi tapasztalat után Grant újra megválasztatása bizonyosnak látszik. Greeleynek északon kevés híve van, s délen is hatalmas agitatót fejtettek ki ellene. Greeley közelébb körítat akart tenni az Unio területén, midőn azt a hirt kapta, hogy neje nagyon beteg. E hírre fölbenhagyta körítját, visszatért neje beteg-ágyához, ki e napok-

e babonáról. Régi, ezredéves, hagyományos iránya a hierarchiának, hogy saját érdekében megragadjon minden eszközt, és még napjainkban is érvényesítse; hanem korunk uralkodó szelleme — hála a civilizáció haladásának! — határozatlan szakított ez iránynyal s meg fogja azt menthetetlenül semmisíteni a papok egyrészének hozzájárulásával, ha lehet, nélkülök, sőt ellenük, ha kell.

De az itt jelzett vaklút és babonáság még csak hagyján! Szerfölött ártalmasak ugyan ezek is végeredményükben, de sokkal ártalmasabbak még azon bacehanáliták és orgiák, melyeket a bucsujáró helyekre tóduló nyers tömeg esap. Imádkozik, a mit imádkozik, hanem aztán kezdődik a »hegyen-völgyön lakodalom,« a laic-konyha s a vallásosság örve alatt űzött erkölestelenség. Nem kellene messze menni példákért. Hazánkban is vannak ily bucsujáró helyek, mint — hogy többet ne említsünk — Csik-Somlyó, Mária-Radna, Mária-Pöcs, számtalan szent kút, stb. A ki figyelemmel kísérté az itt végbemenő »bucukat« s látta, hogy miként értelmezi a nép azokat s mit köt egybe velük, igazat fog adni előbbi állításunknak. És ez a dolog természetében fekszik a bucsuhelyekre kíváncsiság-, szokás-

A lourdes-i bucsujáró hely.

seget, az élvek s a tanulmányok emberével, ki a politika legégetőbb kérdéseit nem fájós kezekkel intézi, s ki egy eszme védelmének szenteli odaadását egész erejével magát. Publicistikai működésén kívül Horace Greeley személyesen is részes volt a nagy köztársaság politikai küzdelmeiben, s huzamosban volt — ha nem az ma is — tagja a kongresszusnak. De nem csak az amerikai s az egyesült-államokbeli kérdéseket ismeri. Több ízben bejárta Európát, s minden nemzetközi politikai kérdéssel tisztában van.

Mindig a legnagyobb szigorral ítélte el az európai zsarnokság férfait, különösen a december 2-dika bajnokát (Napoléont), s nem hagyta magát elragadtatni akkor sem, mikor az amerikai sajtó a Napoleone-fölmutatta szinleges és tünékeny siker folytán pártjára kelt eme császárságnak, mely oly gyalázatosan roskadt össze, kifosztván és tönkretévén azonban jó eleve Franciaországot.

Minden új választás az Egyesült-Államok köztársaságának elnöki székére egy újabb lépés e nagy köztársaságban a demokratikus eszmék

ban el is hunyt. Akár Grant marad meg tovább is a washingtoni fehérház lakója, akár Greeley költözik be abba, mint új elnök, a kocka két igen derék, jellemes és kiváló képességű férfiú közt fog dönteni.

Bucsujárások Lourdesba.

Kevés oly kiáltó ellentét van fölvilágosult korunk szellemével és irányával, mint éppen a bucsujárások. Lejárt már a esodák korszaka! És mégis hányszor vagyunk kénytelenek a túlvitt buzgóság és babona befolyása és vezetése mellett népesoportokat látni, melyek, elhanyagolva a munkát, egyes helyekre zarándokolnak, melyektől esodás hatású, természetfölötti és természetellenes jótéteményeket várnak. Hány sánta, béna, vak és más bajban szenvedő ember keresi föl a bucsuhelyeket abban a reményben, hogy ha ott szorgalmasan pergeti az olvasót, törden esuszik egyik képtől a másikig, vagy vizet iszik a esodaforrásból: ép kezét, lábát és szemet kap, meg fölgyógyul nyavalyájából? Fájdalom, hogy sok lelkész, a népek vezetője, nem igyekezik fölvilágosítani a gondolkodás nélküli tömeget e vak hitről,

és vakhitből nagy néptömegek szoktak összegyűlni még messze vidékekről is, úgy hogy hajlék alá nem juthatván napokon és éjjeleken át kűnn szabad ég alatt tanyáz és esatangol, ily körülmények között pedig a népet a kiesapongástól és erkölestelenségtől megóvni vajmi nehéz.

Csak az vigasztaló, hogy az ily »egyházi« eselekvényekben és processiókban csak a legalsóbb, a legműveletlenebb népréteg vesz részt. A műveltebb, fölvilágosultabb osztály lehetőleg távol tartja magát. Csatlakozik ugyan a tömeghez az arisztokráciának s az értelmesebb osztálynak is egy-egy tagja, ki még a régi, hagyományos papi nevelésben részesült, de ezek nem tesznek számot s csak kivételt képeznek.

Igy vagyunk a bucsujárókkal Franciaországban is, azzal a különbséggel, vagy jobban mondva hozzáadással, hogy ott már a bucsukat — mint alantabb látni fogjuk — politikai célokra is használják.

Franciaország legnevezetesebb bucsujáró helye Lourdes város a Pyrenék alján, nem messze Tarbes várostól. Gautier Theophil születéshelyétől. A város maga kicsi és esönides, a mi élénkség van benne, azt a bucsujárók támasztják. Legelőnebb pedig szeptember és október hónap. Zarándokol-

nak ugyan oda az év minden részében, de október 5., 6., 7. és 8-kán tartatnak az egyházi nagy és fényes ünnepélyességek, melyeknek fő- és központja az október 6-diki ceremónia. E bucsujáró hely nagyszámu zarándokot csődít magához az országnak még legtávolibb vidékeiről is. Ez év október elején is 30—40,000 bucsujáró zarándokolt e helyre. E szám ellég tekintélyes, de könnyen megmagyarázhatjuk magunknak, ha elgondoljuk, hogy a francia köznép mily irtóztatóan el van maradva (míról a Napoleonok atyailag gondoskodtak is); s ha elgondoljuk továbbá, hogy Franciaországban a papoknak mily nagy befolyásuk van. Ezt föl is használták arra, hogy a pápának egy vakbuzgó hívét, a csöndes grülnök nevezhető Chambord grófot (»V. Henrik«), ki még mindig koronáról álmodozik, a legnagyobb részt általok oda esdített néptömeg által megjelenjessék. A tömeg fölvaltva kiáltotta: »Vive le Pape«, »vive Henri!« Így használták föl a lourdesi bucsujárást tüntetve a köztársaság ellen, politikai célokra. E tüntetésekből sietett is aztán a boldogtalan Chambord gróf politikai tókéit csinálni egy levelében, melyet *La Rochette* képviselőhívéhez intézett.

Mondanunk sem kell, hogy a 30—40,000 főnyi bucsujárók kilenc tized része a köznépből telt ki. A fennmaradó continenst ferenc-, domokos-, enedek-rendiek, karmeliták, premonstreiek s más rendű és rangú papok egészítették ki. Apácák is voltak, de kevesebb számmal, mint a barátok. Ez onnan van, mivel az apácák valamivel szigorúbban tartják meg a kolostori szabályokat, míg a barátok szabadon járhatnak. A francia főpapok közül itt voltak láthatók az auchi érsek, továbbá a tarbesi, mendei, carensonnei, luçoni, airei, ageni és montaubani püspökök.

Október 6-kán éjféltől kezdve egymásután szakadatlanul misét mondtak. A főmisét pedig a carensonnei püspök tartotta. Az oltár azon térségen volt fölállítva, mely a Gave partján, a saint-péi út és azon barlang között terül el, melynek nyílásánál szűz Mária képe látható. A mise alatt igen festői látványt nyújtottak a nagyszámu és tarka öltözetű áhitatoskodók, kik a térségen foglalva helyet, a mise minden mozzanatát láthatták.

A bucsujárások főpontja az imént említett barlang Mária képével, mely fölött e fölirat olvasható: »Je suis l'Immaculée Conception.« (Én vagyok a szeplőtlen fogantatás.) A közvetlen előtte levő tér vas rácsoszattal van hozzáférhetlenné téve. Erre szokták fölrakni a mankókat, botokat, a gyógyulás reményében, melyet a esodatevő képen kívül még a mellette bugyogó forrás élvezete is elősegít. Az ide vezető út igen regényes. Sziklák, hegyek, völgyek és erdei patakkal van szegélyezve. A barlang közelében az úde vízi források ily fölirattal vannak ellátva: »Allez boire à la source et vous y laver.« (Igyatok a forrásból és tisztuljatok meg.)

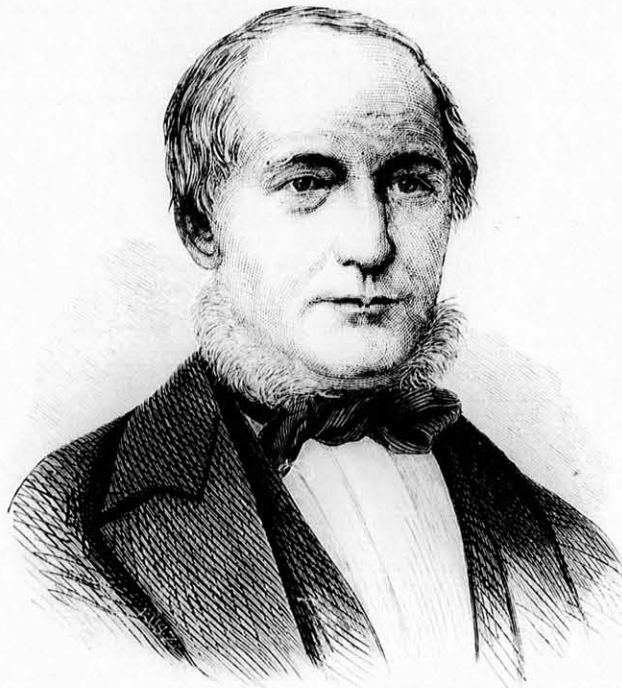
Az ország minden részéből ide áramlott nép összesen 240 zászlót hozott magával, melyek értéke 200,000 frankra tétetik. (Legalább is 15—20 népiszkolát lehetne belőle építeni!) Lille város zászlója oly nagy és az ékítéstől oly terhes volt, hogy csak négy ember vihette. Volt még egy másik, fekete fátvallyal bevont zászló, melynek fekete posztójára ezüstbetűkkel e szavak voltak hímelve: »Metz!

Alsace!« E lefolyt háborúnak föládozott ezen helyek nevei sok embernek könyvet esaltak ki szeméből.

A matyók földéről.

Szent-Istvánfalva népes, nagy község Borsod-megye egri járásában. A vidék nevét egyenesen

Ez utóbbi táján fekszik Sz.-István, mely ugyan eddigelé nem képez kimagasló pontot a fölületes vizsgáló szemében, de melynek saját jellegét kölcsönöz, népének történelmi jelentősége. Mint Beöthy Lacinak Kucska bácsija ohajtá, az utas megkeresi Páris, hogy a híres notre damei tornyot láthassa; Olmützöt, hogy nagyharangjában, Londont, hogy tunnelljében gyönyörködjék; s hogy hazánkat, a szép Magyarországot se hagyjuk ki a sorból, íhatik Jászberényben Lehel kúrtjéből, megnézheti Körmöcön a pávkát, s a lomnici csúson pár órára megsza-

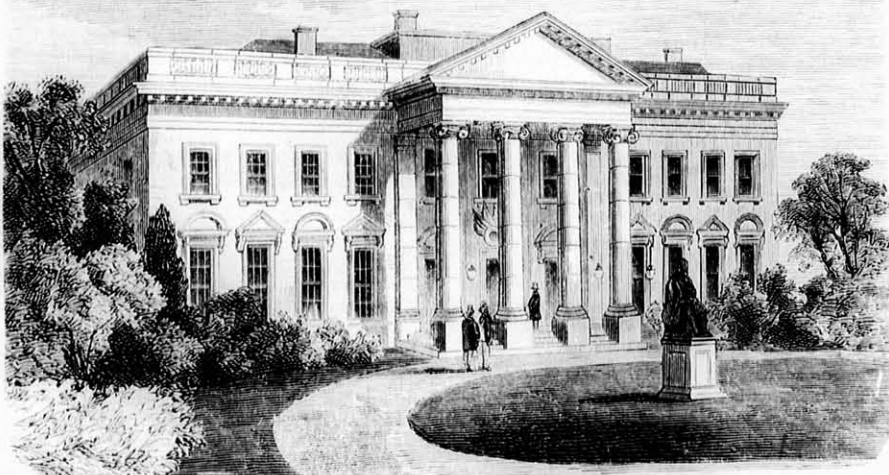

Greeley Horace, az Egyesült-Államok elnöki jelöltje.

Egerhez közel fekvése miatt nyerte. Valóban az egész egri járás Eger vidékének tekinthető, s a turista előtt látszat szerint inkább is Heves-, mint Borsodmegyéhez tartozó. Még ma is vannak községei, melyenek Felső-Tárkány, Andornak, Kis-Tálya, melyek csak néhány évvel ezelőtt is Heveshez tartoztak, újabban kapcsolkozván Borsoddal. Sőt közülök F.-Tarkány 1868-ban felsőbb

falas tyúkollakká találkoztunk itt is, mint oly sok más helyütt. Tóth Endrének az ő lakóhelyéről, Vattáról festett képe sok tekintetben illik ide is, kivéve egyet, minden »Uteija olyan kajsza, Mint a részeg ember bajsza, Itt térfereghez, ha ivál, Homlokod itten falra nem talál. A csillagos estéken Is merenghetsz, Van itt verem minden lépten. Könnyen Thales lehetsz.«

Ekkor keletkezhetek tehát Szt.-István, Mező-Kövesd és Tard. a három matyó község. Később aztán Mátyás király új telepítvényesekkel szaporította szabadalmakkal látta el őket. A »matyó« nevezet is ez időből ered. E »matyó háromság« egyik tagja Szent-István, mely különben physionomiájára nézve nem tesz nagy különbséget a többi magyar alföldi falvaktól. Olyan zsuppal vagy náddal födött »paties- »Uteija olyan kajsza, Mint a részeg ember bajsza, Itt térfereghez, ha ivál, Homlokod itten falra nem talál.

A »fehér ház« Washingtonban, az Egyesült-Államok elnökének lakása.

helyen kényvezett is Heveshez kapcsolatásért, okul adván azon körülményt, hogy a megye központjától, Miskolcétól fölötté távol esik, mivel a közbenálló Bükkhegységet odautaztában fáradságosan kell megkerülnie. Az egri járás, mely magának vallja matyóinkat, Borsod nyugoti részét képezi s egyik táján csupa hegyes, míg másikon propedeutikája már az alföldi síkságnak.

nál. Szokásaik, és viselkedésük rejlik inkább az individualitás, mely fájdalom! a társaséleti surlódás által ma már szintén sokat vesztett eredeti és vonásából. Még a szomszéd m.-kövesdiek megtarták a gömbölyű, eszesben végződő, magas kunfajta kalapot a kakastollal; de Szt.-Istvánon már ílyet sem találhatunk. De meg van még a bokát voró gyoles gatyá, meg a térdig nyuló ujjal készült

gyoles ing, pitykével iverve, mely alul napbarnította mellük és hátuk kifeketédk. Ez a legényeké. A fiatal házas már csak sátoros ünnepek nyul a gyoles gunyához; az öregebbek meg a bírósívelt emberek pedig posztónadrágot és mellényt öltenek, panyókára petvén acélgombos kis magyar mentéjük. Hátul vállalkat érő, és dús fürtökben szemükbe logó hosszú hajat hagynak, s vastagon kenik. Minden leánynak van pitykés mellénye, melyet a karjaik alatt vállukon átfonva nyakendők hátgerincükkel szembe, fekete vagy fehér gyoles kötény fűdi. Nyakukon ott a kláris-dísz, mely elég egyszerű. Ok nem jót magyaráznak abból, ha a nyak huszasokkal, meg tallérokkal van teleaggatva. Vaskos, munkától barna karjaikon keményített ingváll (ez leginkább a fényűzési cikk) duzzadoz, hátraesüsgő egyes hajfonatuk pedig szalagokkal ékeskedik. Vasárnap, mikor templomba csődülnek, imakönyveiket keszkenőbe takargatva viszik magukkal, kijövet pedig levetik piros eszímájukat s kezükben hozzák hazafelé. A fiatal asszonyok már nincsen »kacur«-ja (igy nevezik a hátraesüsgő farkocskot), mert hajzatukra kemény papírból készült, aranyos-ezüstös zsinórral, meg szalagokkal díszített konty jár, mely gömbölyded vagy négyzetes alakban jelentkezik, az időkör szerint.

Az öreg asszonyok mítsem adnak ily hivalkodásra. Bokáig érő sötét szoknya, ólombombos kék mente, fejkükön hátrakötött keményített fehér kendő, meg egy óriás nagy rézkapcsos biblia — ennyi az övék.

Keresztelőkor ott szorgoskodik a komaasszony, s csak úgy hordják a sok ajándékot az új anyának.

Különös, hogy itt a legények sora sem választja maga menyasszonyát. A legény odakin dolgozik kora tavaszról késő ősziig a »Szélen.« »Montaj«-on vagy »Tilaj«-on, s mire hazajön, azzal lép meg a vénasszonyok kupaktanácsa, hogy bemutatja neki a menyasszonyát, ki már isten és ember előtt övé, tudta és közvetlen akarata nélkül.

Nagy szokásuk a matyóknak aratás idején egész csapatokban kivándorolni a »Nyirbe.« honnan aztán munkájuk jutalmul búzás szálkák telis szekerekkel térnek meg. Szt.-Istvánt még nem a legzadagabb nép lakja, határának legnagyobb része az egri káptalan tulajdonos levén, s a telepítvényes szolganép nehezen tudja kiheverni régi elnyomottságát. Mind más a szomszéd Kövesd, hol szegényebb gazda is négy ló közé eserülhet karikásával, mert hiszen ez koronai mezőváros és Mátyás után is mindenha oly szabadalmakat élvezett, melyeknek — mint a katona a kávénak — csak híré hallotta Szt.-István.

A matyó nép itt átalán nem együgyű, mint a szomszédos pálo; jóra fogékony, becsületű; közdolgok iránt érzékeny, szereti hazáját, melynek sorsát 148-ban is megmutatta, hogy szívén viseli. Szt. István védszentjének, Mátyás királyt apjának tekintik.

En gyermekkoromat köztük töltém s még akkor lestem el e pár vonást társaslelküktől. Abban az időben ismertem ott két »szt. istváni alak«-ot is. Egyik »János bácsi« volt. E esőndes bolondot ismerte az egész vidék. Szerencsétlen! Mindig egy rongyokból kötött ostorral kóborolt, s esőidőben, soha sem látuk huzamosan nyugodni, mindig járt, mindig esőgöcsört ostorával, és mindig dudolt valami sajátságos dánakat. Nem tudom, de-e még szegény örök bolgő. A másik egy zsidó, kit »Ninesliszt«-nek nevezett el a matyó találatkónyság, mert egyszer, mikor kértek tőle, nem volt neki lisztje.

ANDRÁSSY BÉLA.

Bazaine a fogságban.

Bazaine tábornagy nevéhez egyikét a legszomorúbb emlékeknek és meghiúsult szép reményeknek köti a francia nemzet. A német-francia óriási küzdelem folyamában Sedan, Toul és Strassbourg már a németek kezében volt, Franciaország fővárosát 235.000 német harcós övezte körül. De dacára a német hadsereg részén levő e roppant előnyöknek, a francia nemzet nagy része nem esüsgödket el, nem vesztette el utolsó reményét, mert Metz, melynek falai közé Bazaine a rajnai tekintélyes hadsereggel szorult, s 200.000 német katonát — ugyzólván — kötött le annak körülzárolására, még tartotta magát. Metz volt Franciaország utolsó reménye, s ennek bízattása mellett Gambetta hazafisága és lángszava mintegy a földből teremtetten elő a loire-i hadsereget, melynek hivatása lett volna Páriszt az ostromlóval felszabadítani, a mi annyival is valószínűbbnek látszott, mivel a Bazaine által védett Metz körül

levő hatalmas német sereg nem értékesíthetvén erejét, nem mozdulhatván Metz mellől, nem is mehetett volna a Páriszt ostromló sereg segélyére. De a mennyi reményt kötött a francia nemzet Metzhez, épp akkora volt keserű csalódása, mert Bazaine hatalmas seregével, mely — mint ő mondá — »nagyobb volt, mint az, mely Krímben összegyűlt.« 1870. okt. 28-kán megadta magát Frigyes Károly hercegnek. Ez adta meg Franciaországnak az utolsó halálos csapást, — ugyzólván — a kegyelemdífűst.

Nem esoda tehát, ha a francia nemzet nagy többsége őt árulónak tartja, s mint ilyen váddal és gyanúval terhelt egyén, a fogságban várja elítélését vagy fölmentését. Nem lehet itt célnunk kapitulációja horderejének és minőségének fejtegetésébe beoakozni, sem fölülte ítéletünket kimondani, hanem egyszerűen csak fölkeresni őt fogságában s leírni új helyzetét. Már körülbelül öt hónapja, hogy Bazaine fogva van Versaillesben, az Avenue Picardie 32. számú házában, mely előtt szép kert is van. Fölügyelete Gaillard ezredesre bízott, ki mellett egy hadnagy mint segéd, egy őrmester mint foglár működik. Ez utóbbi fogadja a látogatókat s ellenőrzi ezek engedélyjeit. Más két őrmester éjjel-nappal körjáratot tesz az épület körül s a tábornagy-fogolylyal soha sem érintkeznek, e jog és kötelesség csak az ezredes számára lévén fontartva, de melyet ez csak ritkán vesz igénybe. Az említettek kivül még négy lovas legény képezi az állandó börtönfölgyleti személyzetet.

A helyőrségből mindennap 50 ember fölválva foglal állást a kertben, egy százados vezetése mellett, a falak körül elhelyezett sátrak alatt, mely utóbbiak helyett barakkokat fognak állítani, mi arra mutat, hogy a vizsgálat még hosszasan fog tartani. Ezen katonáknak, mihelyt a kertbe léptek, első teendőjük megtölteni fegyverüket s kötelességük minden hímzés-húmozás nélkül rögtön agyonlőni azt, ki a falakon be-vagy ki akar menni. Minden levél, papír vagy esomag, mely kívülről hozatik be, azonnal a fölügyelő ezredesnek szolgáltatják át.

A mi magát Bazaine-t illeti, ő a ház és kert határain belül szabadon mozoghat s vendégeit az ajtóig kísérheti ki. Két segéde: *Miquin* és *Villette* nyole napon át fölválva osztják meg a tábornagygyal a fogságot. Bazaine nagy bajjal kivívta azt is, hogy neje, ki most egy közelfekvő kolostorban lakik, mindennap meglátogathatja őt, s a nő rendszeren el is e jogával. Elhozza a gyermekeket is magával ily alkalmakkor, kik közül a nagyobbik (hatodfél éves) rendszeren el szokott aludni atyja karjai között, kit nagyon szeret s csak este hét órákor eresztik föl, midőn a takaródó a távozás idejét jelenti. Ekkor mindenkinek el kell hagyni Bazaine-t, ki aztán szobáiba vonul, s ajtaja előtt egy ór foglalt állást, egész reggelig.

Az eddig mondottakból kitűnik, hogy Bazaine, a vadhöz képest, mihelyl sajtatik, elég humánus bánásmódban részesül. A családi élet örömeitől sines megfosztva teljesen, s látogatásokat egész nap hosszában fogadhat.

A napokban látogatta meg Bazaine-t többi közt a »Daily Telegraph« tudósítója, ki előtt oda nyilatkozott, hogy környezetével teljesen meg van elégedve. »Oly figyelmet tanúsítanak irányomban, — úgy mond, — mintha most is a rajnai hadsereg vezényelném.« A tudósító azon kérdésre, hogy »nem fél-e a pár végeredményétől?« azt felelé, hogy »a múlt legkevesébb sem tart, hanem önyvédelmében kénytelen lesz sokat beszélni mások képtelenségéről, engedelmességéről, az általános pánikáról és az erély hiányáról, melyeknek elmondására és fölfedezésére pedig jobb lett volna alkalmat nem szolgáltatni.« A radikális lapok azon vádjára, hogy Metz ostroma alatt többször érintkezett az ostromló német hadsereg fővezérével, Frigyes Károly herceggel és más porosz tábornokokkal, így felelt Bazaine: »Ugyan hihető-e, és lehetséges-e, hogy egy, a Krímben egyesítettnek sokkal nagyobb hadsereg vezére a cernirozott városból ki s be észrevétlenül járhasson? Hiszen az ily sereg vezénylő tisztje a táborok tuatnyai tisztjei, hadsegéde és másoknak folytonos ellenőrzése és őrszeme alatt áll. Hiszen ha összejöhöttem volna a német hadvezérek valamelyikével, ezt környezetemből legalább 5—6 tisztnek rögtön meg kellett volna tudni, s Metzben is azonnal elterjedt volna a hír. *Írásbeli értekezéseket* igen is, folytatna a herceggel. Erre kénytelen voltam, hogy az átadás föltételeit szabályozzam; de nem beszéltem vele s nem is láttam őt soha, míg magamat mint fogoly meg nem adtam.«

A mi azon vádat illeti, hogy az ostrom kezdetén mért nem tett erőteljesebb kirohanásokat, okmá-

nyokat, sürgönyöket mutatott elő, melyek azt tanúsítják, hogy még aug. 16-kán is nagy volt a csüggöttség és pulyaság a hadseregben, főleg a tisztekben, sőt még saját legközelebbi környezetében is. »Nem — kiálta föl végül szenvedélyes hévvel, — mi száz és egy okból teljesen képtelenek voltak európai háborúra, kivált új hadsereggel szemben, melynek kitűnő tüzérsége volt s melyben minden ember ellenmondás nélkül engedelmességet előljárójának, kezdve a közlegényen, ki megtette azt, mit neki káplárja parancsolt, föl az osztálytábornokig, ki a hadtestparancsnok rendelkezéit hajtotta végre betű szerint.«

Mindezekből kitűnik az, hogy akár itéljék el Bazaine-t, akár fölmentsek, az ő védbeszéde föllebbentett szemföldél lesz, mely a francia hadseregről sok romlásnak és rothadásnak indult dolgot fog a világ szeméi elé tárni.

A mi Bazaine egészségi állapotát illeti, az eltekintve azon sebtől, melyet *Fionville* mellett 1870. auguszt. 16-kán egy gránátgolyó-darabtól kapott, s mely neki csak időváltozások alkalmával okoz némi fájdalmat, általában jónak mondható. A védelmi anyag gondosan össze van már gyűjtve, s szabad örúiban ennek rendezésével foglalkozik. Erre marad is elég ideje és alkalma, mert a vizsgálatnak — úgy látszik — még soká lesz vége, miután a vizsgálatnál megbízott *Rivière* tábornok még mindig új meg új tanúkat hallgat ki.

Sz. Gy.

Még valami a vízi bornyúró.

E lapok egyik közlebbi számában a vízi bornyúró, mint babonás népünk egyik képzelt szörnyéről közlétek, hadd mondjak némit kiegészítésül. All, hogy e kis gyíkfa, mely a vízben élvén, a gőtékhöz tartozik, a nép országzszerte a legirtózatosabb meséket szentil hiszi s egymást legalább is rémítetik vele annyira, mint a hajós emberek a tengeri kígyóval, vagy a sziklakövek a griffmadárral.

S különösen földműveléssel foglalkozó magyarjaink, kik foglalkozásuk által a pusztai dűre és egész nyáron át a szabad ég alatti alvársra vannak utalva, kiválóan sokat tartanak a szájba mászó férgektől, minő éppen a vízi bornyú, a béka és kígyó; s a hihetetlen iránti előszeretettük föl fogva oly rémségeket tudnak ezek valamennyiről, hogy azokhoz képest a mult számban említett leány esete még kevésbbé drámai.

Egyébiránt e mese el Szegeid vidékén is s már nem emlékszem bizonyosan, ki rémített el engem is vele, de annyit tudok, hogy a ki elbeszélte, azt is hozzátette, hogy a templomból hazatérő szülők a kibújt vízi bornyút a léca alatt guggolva látták s az »sőt, mint egy gycerk«-e az aztán természetesen, hogy egész másféle megoldásnak is kinyitja az utat.

Az én vízi bornyúim legjobban szeretik a tejet s igen megbízható babonaforrásból hallám, hogy éppen ez úton némileg mesterségesen is kicsinlathók e szörnyek a gyomorból.

Fej az ember kilenc tebtől tejet s azt egy nagy üstben fölforrallja, s mikor a tej legerősebb forrásában van, azt, a ki vízi bornyút nyelt, lábánál fogva a tej fölé kell tartani s kevés vártatva kimászik a vízi bornyú a tejszagra, de hozzányulni nem szabad, mert ha egyszer visszahúzódik, soha se lehet többé kicsinli; holott magára hagyva szépen belepottyan a forró tejbe s ott halálát leli.

Ezt a kúrát az én babonaforrásom esalhatatlannak mondja; ámbár még ő maga nem látott egyetlen ily szörnynyé vált, megnőtt vízi bornyút, valamint még senki nem látott, még az se, a ki legtöbbször és legrémesebb mesét tud róla.

Megjegyzem itt mellekesen, hogy Szegeid elég tévesen és helytelenül, a *esibort*, a tavakban tartózkodó, szürös esúppal ellátott e fekete fényes, domború hátú vízi bogarat is *vízi bornyúnak* nevezik. Ez a esibor azonban nem a szájba mászóközé tartozik s az a veszedelmes szörnyeteg alakra nézve itt is megfelel az arról országzszerte uralkodó fogalomnak. A esibor csak »névrokon« vele, az is csak »esufnévről.«

Ha már emyire jöttünk a szájbamászókkal, megemlítem röviden a másik kettőt is, melyek semmivel sem különbek a deákné vásznánál. Csunya egy bogár mind a kettő: a *kígyó* is, magyar nyelven »kényő«, meg a béka is. Mind a kettőnek meg van (a néphiten) az a különös tulajdonsága, hogy az alvó ember száján le szeret mászni a gyomrába; vagy hogy még hűbb logyek, a hasába.

A kígyónak aztán nines is orvossága; mert annak első dolga, mihelyt a különös új fészekbe

ért, azonnal megfáradni, még pedig számtalan kis kényókat. Ha az ember aztán kicsalja és az öreget a kilenc telenből fejt tejjel, az apróság csak megú odahenn a előbb-utóbb halál a vége. Megjegyzendő, hogy a kigyó különösen kedveli a tejet s azért legveszedelmesebb a szobás gyermekeket a földre tenni, miután azoknak tejszaga száján legzisebben lecsúszik.

A béka már szelidebb freg. Ennek adott az isten könnyű orvosságot. Meg fog az ember egy gólyát s kiveszi a gólyomrot; azt megáztatja tejben és azután megtöri mozsárban. Az aztán, a kinek száján lement a béka, vegye be a gólyagyomrot s az a gólyagyomor úgy elemeszi a békát, hogy darabokra szakad.

Igy igaz ez: és ratiója a dolognak az, hogy a békát csak a gólyagyomor bírja megemészteni. Olyan apró, de meggyökerezett babonák ezek, melyektől csak a száz év alatt átálánosítható népszerű természetrajzi tudomány mentheti meg az emberiséget. Hanem addig sok szerencsétlenség történhetik meg az istenteremtette rusnya férgek által.

VARGA JÁNOS.

A meleg.

(Cs.) — Odakiinn hazátn szellemként kóborol utcaról-utcarra, zugva, sipolva a téli szél, fagyos szárnyával végigkotorja a házak ereszeit, megmelegíti az ablakokat, mint ha bosszantná, hogy azon belül oly barátságos meleget áraszt szét a kandelabó öblös kebele.

»Hol a boldogság mostanában? barátságos meleg szobában.« Boldogság idényszerű egyik faktoráról, a melegségről, tehát azt hisszük, nem lesz most érdektelen megemlékezni egy igénytelen, de nagyon is időszerű társalomban.

Szóljunk tehát *calamitá melegről*.

Általános ismert természeti törvény, hogy a meleg kitágítja, a hideg összehúzza a testeket. A szög, melyet a falba verünk, a vascölöp, melyet a kőben megerősítünk, korántsem viselik magukat nyugodtan. A mint emelkedik vagy száll körülöttük a légmértéklet, a szerint terjeszkednek vagy húzódnak össze, és nagyítják e szakadatlan játék által maguk körül a lyukat. A szög idővel mozog és kihull, s ezért szökték a vascölöpök lyukait az engedékeny természetű álommal körülönten.

Az erő, melyvel a testek legapróbb részei is térimejüket mindenkor a légmértéklet szerint változtatják, sokszor a csodálat határos. Ez erőhöz folyamodik a kovács, midőn az izzó vasbroncsot a kerékre illeszti, és azon meghálni hagyja. A lassankint áthidegülő vasbroncs mindegyre szorosabban karolja át a keréket, úgy hogy mire teljesen kihűl, csaknem beleszorítja magát a kerékfába.

A conservatoire des arts et metiers-ben Párisban, egy hajdani zárdaépületben, melynek hajóját gépek és iparkészletek raktárául használták, azt vették észre, hogy a templom hajója hosszában megrepedt és néhány hüvelyknyi nyílás támadt, és miután e nyílás már fenyegető alakot kezdett ölteni s az épület beomlását tartották, elhatározták volt az épület lefordítását. Ekkor Molard physikus indítványba hozta, hogy alkalmazzanak izzó vasrudakat a kettévált falakon. Úgy is történt. A templom hajóján néhány vasrudat huztak végig s az oldalfalak szelén mindkét felől megerősítették nagy esavarsüvegekkel. Erre egy szálmával izzó állapotba hozták a vasrudakat, s ezek annyira kitágultak, hogy a esavarsüvegek, melyek azelőtt közvetlen a falhoz voltak illesztve, most újnyi távolságban álltak attól. A esavarsüvegeket ezután újra megerősítették, s midőn a vasrudak hidegülni kezdtek, az épület falaljai is közledek egymáshoz, míg végre a nyílás teljesen elűnt, s az épület ma is fennáll.

A esepő folyadékok összenyomhatatlan. A higany kiálja a legerősebb gépi nyomást is, és térimejét még sem változtatja. De mire a legörösebb mechanikus erők sem képesek, az a melegnek jäték. Hagyjuk az edényt, melyben a higany van, meghálni néhány fokkal, és a higany azonnal kisebb térfogattal is beéri. Ha ráillesztjük ujjunkat a hőmérő üveggyölyőjára, látni fogjuk, minő gyorsasággal szalad a higany fölfelé a csőben. Az emberi kéz saját melegsége 30°. E melegséget megéri a higany, s nem nyugszik addig, míg a 30-ot el nem éri.

A melegség — mondja Lindner G. tanár, kinek nyomán e tárcaközlemény írjuk — a láthatatlan okozat, a kiterjedés pedig a látható hatás. A hatás nagysága egyúttal mértéke az okozat nagyságának. Ezt látják a hőmérőnél.

Mi a melegség fokát objektiv pontossággal csak az által lettünk képesek meghatározni, mert a testek kiterjedése a melegség fokával lépést tart. De csak a higany bír e nagybecsű tulajdonsággal, a legközönségesebb folyadék a természetben, a víz, nem dicsekedhetik ezzel. A hőmérő vízzel már csak azért sem volna lehető, mert a víznek terjeszkedési viszonyai a melegség folytán nagyon sajátoszerűek.

A természet a vízzel szemközt lemondott azon általános törvény alkalmazásáról, hogy a meleg kitágítja, a hideg összehúzza a testeket. De látni fogjuk, hogy éppen ez a legszorosabb összefüggésben áll azon funetiókkal, melyek a természet háztartásában a vízre várakoznak.

Ha egy 15° C. vízmassát fokról-fokra engedünk hűlni, tapasztalni fogjuk, hogy a melegség fogytával a terimé is fogy, azaz a víz azon mértékben sűrűsödik, a mint hidegül. De a víznek e rendszeres magatartása csak is 4° C. tart. Ha a víz folytatott hűtésnél e határig jutottunk, az összehúzódás nem tart többé lépést a hideggel, sőt azon anomális fordulat áll be, hogy 4° egész 0°-ig nem hogy összehúzódunk; de terjeszkedik ismét a víz terimeje. Akár melegítjük a vizet 4° C. 8°-ig, akár hidegítjük 0°-ig, ugyanazt a hatást látjuk, t. i. a terjeszkedést. A jeges és 8° C. víz egy és ugyanazon terimével bír. Nem a 0°, hanem a 4° C. álló víz a legsűrűbb.

Ha a víz teljesen megfagy, még egyszer kiterjeszkedik, és pedig térfogatának egy tizedrészeivel. Tíz térfogatú víz 11 térfogatú jéget ad. A jég könnyebb mint a víz. A bedugott palack kettéválik, ha a víz benne megfagy.

Haszontalan apróságok, tudalegok subtilitások! mondhatná valaki a víz terjeszkedési viszonyainak nagy szorgalom- és kitartással történt vizsgálatáról. Pedig egész határozottsággal mondhatjuk, hogy nem az. Ez apróságok a természet háztartásában nagy jelentőséggel bírnak, az ily apróságok révén éri el a természet oekonomiája a legnagyobbzerű célokat, csak ez apróságokon át vehetünk egy pillantást a természet műhelyébe, melynek melyébe még emberi lélek nem halt.

Hogy télen át a vizek hátára jég borul, ez nem pusztán a kereszlyázók kedvéért történik, hanem része van abban a vízben lakozó tömördek szerkes életnek is, valamint a vidék egész éghajlati jellemére is nagyfontosságú. A víznek föntebb jelzett anomális magatartása nélkül a hideg következtében nem védő jégborítékot kapna a víz, hanem a fenéken kezdődnek a fagyás.

Ha t. i. egy víztömeg hűlni kezd, akkor a hidegebb rétegeknek, mint specifikusan nehezebbeknek, felekre kell szállani, éppen úgy, mint a higany a vízben, vagy a víz az olajban. Ha már most azon általános természeti törvény, hogy a hideg összehúzza a testeket, a vízre nézve is állana, akkor a leghidegebb víznek a fenéken kellene összegyülni, s a jégképződésnek is onnan kiindulni. A folyók és tavak ez esetben védetlennül állának a levegő hidegségével szemközt; a jég takaró, melynek földünk kellene, feltartaná a fenék melegségét s a nagy tömegekben összeröplő fönékfejet aligha föl tudnák olvasztani a nap sugarai; s a helyi éghajl éppen folyói és tavai által, melyek a jelenlegi viszonyok között szelidséget és bájít kölcsönöznek a vidéknek, barátságos talanná lenne, elzordonulna, s a magasabb szerkes életnek a vizekben hirt-hamva sem volna.

S hogy mindez nem így van, annak titka egyedül azon természeti törvényben rejlik, hogy a víz, ha 4° C. hideg, ismét terjeszkedik. A leghidegebb 0° víz tehát nagyobb terimé foglal el s e szerint könnyebb, mint a 4°. Míg ez a fenéken összegyülni, amaz a felszínre törekszik és befagy.

Mélyebb tö nem egy könnyen állhat be, mert nyáron az egész víztest átmelegszik legalább is 4°. Ha tehát a jégképződés kezdetét veszi, előbb a hideg rétegeknek egytől-egyig a felszínre kell emelkedni, mihez melyebb folyók- vagy tavaknál jelentékeny idő szükségeltetik. Eppen ezért a sekélyes pontokat s a partok szelét már rég jég takarja, midőn a melyebb részeken még jégvárta sem látható.

A meleg egyáltalában szakadatlan mozgalmak szülő oka a természetben. O hajja az ocean vizeit ide-oda, s idézi elő a légköri változásokat, indítja esatári a viharokat és az orkánok átvöltséit.

A légtenger nem tudja, mi a nyugalom. Az egyenlítő körül, hol a vöröfnyű izadába hozza a talajt, szüntelenül forró légáramlat száll a magasa, hogy a légtenger legmagas régióiból a két sark felé ömöljön. Viszonyos fejében aztán a sarkok felől hideg levegő árad alább az egyenlítő felé — a pásztás szél örökös körfutása ez, melynek délészaki iránya földgömbünk nyugot-keleti tengely-

forgása által sajátos módon módosíttatik. Az atmoszphera változatainak kitett hőmérő valóságos perpetuum mobile, a higany majd száll, majd emelkedik, de nyugton soha sincs. És a hőmérő hullámzásával, mely a melegség utját jelzi, összeköttetésben áll a légmérő hullámzása, mely a szüntelen légáramlatról tanúskodik. A légmérő higanyoszlopa megéri a lég nyomását és tudatja velünk azon mozgalmakat, melyek a légtenger legszélső határain végbementek. Egy léghullám uszik fejük fölé, oly magasan, hogy emberi szemekkel ki nem vehető; a légmérő észreveszi, megéri nyomását és emelkedik; a léghullám tovább uszik, miközben a temperatura emelkedik s a fűszálló légáramlat a légtengerbe olvad, a hőmérő fűszáll, a légmérő esik és ez így még örökös változatban.

E mozgalmi jelenségek azonban nagyobb mérvben bonyolodnak még, ha a meleg egyéb hatásait is figyelembe vesszük. A meleg ugyanis nemcsak térfogatát nagyobbítja a testeknek az által, hogy az egyes testek között összefüggést tágitja, lazítja, de a testek meglazított részeit is teljesen földolja vagy mint a physikában mondani szokás, aggregationalis állapotba helyezi. A szilárd test folyóvá válik, olvad, a esepő folyadékos légszűrű is elpárolog. A világtenger felszíne folytonosan párolog, a meleg felszínya és nedvessé teszi az atmoszphérát, a mennyiben láthatatlan párákoddal tölti el. Proteuszserűleg a köd, fűhös harmat-, eső-, jég-és hó és dörnek legkülönbözőbb formáiban történik ez, a meleg mennyisége szerint; szóval ebből keletkeznek azon hydrometeorok, melyek változatdús kombinációiban az időjárás ingatag lényét képezik.

A téli esték fűszere.

Az őszi hidegebb napokkal beköszönt a thea is, e zamatos, kellemes ital, mely mindinkább kedvesen látott fogyasztási cikk lesz, reggel úgy, mint este, kivált pedig este, midőn a fűtött szobába egybegyűlt társaság legkedvesebb fűszere. A háztartásban ez kereskedelemben egyaránt fontos szerepet játszik, s a kávéhoz csaknem hasonló elterjedésnek örvend. A kínaiaktól »thea« vagy »tea«, a japánoktól »tsjae«-nak neveztik, s emlékeztet haladó idők óta van már itt használható. Mi módon fűdzék föl s találják jónak ennek élvezését, következőleg beszéljük ama tartományokban.

Darma, India egykori hercege, meglátogató egyszer Kínát egy új vallás elveinek hirdetésé s a nép művelése céljából. Darma megfogadta, hogy a szent missió tartama alatt nem hajítja álomra fejét, de a fáradsalmak s már a hosszú ébredést öt végre is ellankaszták s egy bokr mellett letelepülvén, ennek enyhe árnyában szend deredt el.

Fogadásának ilyetén megsemmisülésén szomorkodva, az öt elesábitó bokrot kitepte, s közelében ismét eltemette.

Kevés nap múltán Darmát minápi nyughelye felé vitte útja s nem kevésbé esodálkozott, midőn ama régi bokor helyén egy előtte teljesen ismeretlen, újat látott. Közel lépvcn a bokorhoz, leszakasztott néhány levelet, ezeket ujjai között megdörzsölé, s megízeltte. Fölötte kellemes ízének s esodálatosan üdítőnek találván, további élvezésre több levelet magával vitt, s gyakran fogyasztotta, sőt környezetével is megízeltette.

A kínaiak mindjárt molón kaptak a sajátos, kellemes ízű növényen, s csakhamar egyik legfőbb szükségletükké vált; Darmát pedig, mint az emberiség egyik legnagyobb jóltevőjét tisztelték.

A theabokor művelése egyáltalán nem fáradságos; sem nagy gondosságot, sem valami különös talajt nem igényel, sőt mérsékelt hideget is elűr. Ezért már sok nép a thaiművelésre s az ezzel való kereskedelemre zánta magát, de itt az a nagy akadály állott elő, mely a thealeveleknek a kínaiakhoz hasonló elkészítésében rejlik. Elhöz nem értettek. S valóban, a kínaiaknak a elhával való bántás módja s a fonyadt levelek zamatos ízű oly művészet, melyet ők mindig mint mély titkot rejtettek.

Spanyolországban még vannak theabokrokkal beültetett nagy síkságok, de a melyekből a főnnebb jelzett okonál fogva semmi hasznót sem huznak. Az angolok ellenben egészen más gondolatra jöttek. Ok kínai családokat szállítottak az »ossami« királyságba, a thea termesztése s a leveleknek kínai módon való elkészítése végett.

Természetes, hogy az angolokra nézve különben is nagy nyereséggel járó theakereskedés ily módon még több jövedelmet nyújt.

Hogy fogalmunk legyen a theakereskedelemnek iszonyú terjedtségéről, az angol-keletindiai társulat kimutatását említjük föl, mely szerint Európába egy év alatt 478,504 angol font thea hoztak be.

Midőn egy angol kérdezte egykor egy kínaitól: vajjon nem fél-e, hogy a theának oly szerfölött nagy mennyiségben való kivétel által Kínában a thea ára magas leend, nevetve viszonzá emez, hogy Kína oly sok theát termel, mikép ha egész Európa is innen nyerné, ott sem hiányt, sem pedig drágaságot nem idézne elő.

Vegyes közlemények.

— (Az omnibuszok.) A közlekedésben hova-tovább nagyobb szerepet játszó omnibusz francia találmány s használatra sokkal régibb, mintsem azt közönségesen hiszik. Az első omnibusz-társulat kétszáz év előtt alakult Párisban. XVI. Lajos egy rendeletet tett közzé, mely szerint az omnibuszoknak bizonyos órákban a város egyik végétől a másikig, közönséggel vagy közönség nélkül, pontosan közlekedniök kell. Elnevezték ezeket »Carrosses à cinque sous«-nak, s a vitelről 2 1/2 ezüst garas volt; minden kocsiiban nyole ember foglalhatott helyet. Az első omnibusz 1662. márc. 18-án kora reggel robogott végig Páris utcáin, és sokáig, mint valami esoda bántultatott. Senki sem akart más kocsi menni, csak az omnibusz. A gazdagok elfeledték saját fogatjaikat, csak hogy e különös alkotványon tölthessenek néhány perccet. Maga XIV. Lajos többször megállította és felszállt belé. Nem sokára azonban, mint minden a világon, az omnibusz is elvesztette újdonságos ingerét és varázsát, a gazdagok újra használni kezdték saját fogatjaikat s a nagy tömeg előtt teljesen megszokottá lett, de különben is sajnálták rá pénzüket, amnyira, hogy a társulat megbukott. A növekvő forgalom később újra szükségessé tette létezését s a társulat 1827-ben ismét megalakult. Az »Entreprise générale des Omnibus« nagy jövedelmek bányája lőn. Két évvel később Londonban is meghonosították az omnibuszokat.

— (Az európai államok hadköteleseinek száma.) Egy érdekes statisztikai kimutatás szerint az utóbbi években Németországban évenként 345,000 hadköteles ifjú állott az újoncoszás elé, Oroszországban 450,000, Franciaországban 325,000, Ausztriában 334,000 és Olaszországban 250,000. A tényleg behívott évi újoncilleték Németországban 130,000 ember, Oroszországban eddig 100,000 ember, de 1871-ben már 150,000 ember, Franciaországban eddig 100,000 ember, ezentúl szintén 150,000, Ausztriában 95,000, Olaszországban 95 000. A hadképtelenek Németországban 46.98, Oroszországban 46; Ausztriában 48.88, Franciaországban 49.12 és Olaszországban 45.58%. Irni olvasni 160 besorozott egyén között tud: Németországban 97, Oroszországban 9—10, Ausztriában 43, Olaszországban 37; Franciaországra nézve e tekintetben ninesnek biztos adatok. A tényleges szolgálati idő Németországban 3, Oroszországban 8—10, Ausztriában 3, Franciaországban 5, Olaszországban 4 év. A haderő aránya a lakosság számához képest Németországban 2.99, Oroszországban 1.78, Ausztriában 2.73, Franciaországban 2.45 és Olaszországban 1.96%.

Hírek.

— (A műemlék-bizottság közelébi ülésén) bejelenték, hogy Storno Ferenc már stilszerűleg megújítja a löseai templom falképeinek egyik ciklusát, mely a hét haladás bünt és a kint ábrázolja. Indítványozták továbbá, hogy a ronjailban is kitűnő zsámbecki régi templom fönrtartását s az egy pléghyárnoknak bérlébe adott zólyomi várnak elcsúfításától való megóvását is vegye figyelembe a bizottság. A budavári Mátyás templomtól, mely az átmeneti styl egyik érdekes példánya, szintén restaurálni ohajtja a bizottság, s Schulek Frigyes már el is kisizté fölmérését és a rajzokat. A miniszterteremt pedig a bizottság arra kéri föl, hogy szerezze meg ama ritka nagy fametszetű térkép másolatát, mely 1541-ből Buda városát ábrázolja s eredetije a bécsi es. k. könyvtár birtokában van.

— (Kassán a felső-magyarországi muzeum alakuló gyűlése) múlt hó 27-én volt. Az intézet vésnőke maga a város lesz, mely a tagok sorába is belépett, Elhőknek gr. Zichy Rudolfot, alelnőknek Bácsy Ödönt és Leesz Józsefet, muzeumi igazgatónak Klinckovics Béla és Miskovszky Viktor tanárokat, pénztárnoknak Fröhlich Károlyt s titkárnak Károly Gy. Hugó tanárt választák, mind oly buzgó férfiakat, kik ez új intézetet bizonyára törekedni fognak Felső-Magyarország egyik díszébe emelni. A megnyitást még e télen lesz.

— (Egy magyar művészno sírja.) Egervári Ödön, ki a nem rég elhunyt Déryné sorsa iránt mindig érdek-

kel viseltett, legközelebb kérelmet nyújtott be Jászberény város tanácsához az iránt, hogy e jeles művészno hamvainak a miskolci szegények temetőjéből díszes helyre való áthelyezését, valamint sírjára fölláttandó emlékknek leendő létesítését fogantatja venni szíveskódnak. A kérelem nemes viszhangra talált. Jászberény város tanácsa melegen fölkarolá az indítványt, gyűjtés útján azonnal elegendő a megkívántató összeg beszerzését, mert — úgymond — bírské arra, hogy szín- és dalmivészetünk e jelesét sajátjának vallhatja. Déryné ugyanis Jászberényben született, hol atyja gyógyszerész volt.

— (A szilveszti fürdő) a bécsi gyógybank 315,000 ftrért megvette. Mi magunk nem tudunk mit csinálni szép fürdőinkkel.

— (A létesítendő mű- és iparmuzeum tárgyiban) működő országos Bizottság Keleti Károly id. elnök elnöklete alatt ilést tartott okt. 30-án. A tanács tárgyat a földmivélsé, iparügyi és kereskedelmi miniszterium által iparmuzeumi tárgyak vásárlására előirányzott, de a pénzügyi bizottság által töröltetni javasolt 50,000 ftr ügye képezte. A muzeum létesítési bizottsága ugyanis míg egyrészt a muzeumi épület föllállítására nézve a kellő előmunkálatokat megtette, másrészt a tárgyak megszerzésére figyelmet fordított, s miután belátta azt, hogy e muzeumnak úgyszólván megalapítására soha oly kedvező alkalom nem fog mutatkozni, mint a bécsi világkiállítás, melyre a világ minden részéből közvetlen közelünkbe hoznának minden tárgyak, melyek ránk nézve kiváló érdekekkel bírnak, s melyeket ott sokkal olcsóbban lehet megszerzeni, mintha azokat a világ minden részéből össze kellene szedni; miután továbbá belátta, hogy egy aránylag csekély összeggel ez alkalommal azon okból is rendkívüli lendületet lehet ez ügynek adni, mivel a muzeum anyaga meglevén, az épület föllállítására is sikerrel meg lehet indítani az adakozások gyűjtését, miután mindezen okoknál fogva a bécsi kiállításban oly alkalmat látott, melyet semmi áron elzárászatunk nem szabad: még ez évi május hóban kérvényt intézett az ipar- és kereskedelmi miniszteriumhoz, hogy iparmuzeumi tárgyak szerzésére s ideiglenes elhelyezésére 80 ezer ftrtot vegyen föl a jövő évi költségvetésbe. A miniszterium e kérvényt fölírván 50,000 ftrtot is vett a költségvetés rendkívüli szükségletei közé. A pénzügyi bizottság azonban ez összeget köztudomás szerint töröltetni javasolta. Az országos muzeumi bizottság azonban meg van győződve, hogy ezen rendkívül kedvező bevásárlási alkalom elmulasztása esetében, az iparmuzeum létrejövetele rendkívül meghiúsítottának, sőt talán hosszabb időre elodázottának, holott pedig a muzeum föllátása immár égető szükségébe vált, egyhangulag elhatározta tehát, hogy kérvényt intéz az országgyűléshez a muzeumi tárgyak beszerzésére szükséges összeg megszavazása végett; egyszersmind elhatározott, hogy e kérvény beadásáról a földmivélsé, ipar- és kereskedelmi miniszter útjra is értesítették. A kérvény beadására Zichy Antal bizottsági tag kérétt föl.

— (A trónörökös román ügyelnevesere) cím alatt s M. Polgár«következőket írja: »Szamosfalvi birtokos és ismert poéta, id. Vajda Sámuel úr azon indok által vezéreltetve, hogy egy uralkodónak a kormánya alatt levő népek nyelvét értenie és beszélnie kell, egy kérvényt intézett a belügyminiszterium útján a magyar trónörökösöshöz, melyben román nyelvmesternek ajánlkozok. A belügyminiszterium kiadott válasza értelmében id. Vajda Sámuel urnak ezen ajánlata nem vétethetett figyelembe.«

— (Kazinczy levelei.) Horváth Döme min. tanácsos, Kazinczy leveleinek buzgó gyűjtője, jelenleg a gr. Ráday-féle könyvtárból, mely a pesti ref. egyház birtokait képezi, másoltaja le a nyelvreformatorunk ottlevő számos ismeretlen levélét. Ha a gyűjtemény teljes lesz, akkor valószínűleg kiadást is megindítja, hogy e hatalmas, kort és egyént egyaránt jellemző leveleket megszerzhesse minden műveltebb olvasó

— (Történelmi emléki sajtó.) A kolozsvári liceum nyomdájában van a kézi sajtó, melyen 1849-ben Debreczenben aprilis 13. és 14-ke közötti újjelén a Kossuth Lajos által fogalmazott függetlenségi nyilatkozatot nyomták ki. E sajtó ronjában hevert években keresztül. Ez év elején K. Papp Miklós átvéte a nyomda igazgatását, egészen helyreállítá e sajtót is, s most egyike a legjobb gépeknek. A nyomdában működik még jelenleg Benkő Károly, ki a függetlenségi nyilatkozatot szedte, ki hajlott kora dacára egyike a legkitűnőbb, legszorgalmasabb munkásoknak ma is. Midőn a magyar kormány 1849-ben a kolozsvári Liceumból a kézi sajtókat Debreczenbe parancsolta föl, egyúttal ment föl a nyomda személyzete is. Jelenleg csak négyen élnek közülök: Benkő, Bartók Lukács, a nyomda jelenlegi provisorja, Rácz István és Szabó András. A forradalom után a liceumi nyomda kézisajtója megsemmisült, de helyébe kárpótlás adta a német kormány a föntemlített gépet, mely nem sokára emléklappal lesz ellátva.

— (A cholera az ország több részén) jelentkezik szörvénnyesen. Nagyobb mértékben uralkodik Budán, Míramarosban s a legutóbbi napok jelenségei szerint Abaujmegyében, nevezetesen Kassán. A járvány Galiciából hatolt el hozzánk, még pedig katonasapátok útján. Szörvénys esetek merültek föl eddig Csabán, Jászberényben, Kun-Félegyházán, Győrben, Ungvárt, Pestmegyében, Páton és Alsó-Dabuson, Kassán, Pesten. Míramarosmegyében Szigetén, Huszton is merültek már föl esetek e megyéből nov. 4-ig 143 choleraeset felől érkezett jelentés, s ezekből meghalt 44. Kassán nov. 1-én jelentkezett a baj, s 3-kiig heten betegültek meg, kik közül meghalt három a főváros choleraesetvonyairól a legutóbbi hivatalos jelentés következőleg szól: — Nov. 3-tól 4-ig Budán 28 újabb choleraeset merült föl. Ehhez hozzászámítván az ápolás alatt maradt 128 egyént, az összes beteglétszám 156, ezek közül meggyógyult 37, meghalt 12. Október 18-ától november 1-éig összesen megbetegült 294, kikből meggyógyult 114, meghalt 73, gyógykezelt alatt pedig maradt 107. A budai katonák között, nov. 3-ától 4-éid megbetegült 3. Ebből a gyógykezelt alatt maradt 38 az összes beteglétszám 41, ezekből meggyógyult 1, meghalt 3, gyógykezelt alatt maradt 37. Pesten november 3-ától 4-éig újabban megbetegült 5 (valamennyi a kórházban maradt). Ehhez számítván az ápolás alatt maradt 15-öt, az összes beteglétszám 20; ebből meggyógyult 4, meghalt 1, további ápolás alatt maradt 12. A járvány kezdete óta összesen megbetegült 24, ebből meggyógyult 4, meghalt 4, további ápolás alatt pedig maradt 12. Abaujmegyében Széplakon nov. 3-án egy choleraeset merült föl; beteg orvosi kezelés alatt van.

— (Vélejtás cholera ellen.) Dr. Dubay gyakorló orvos Budán egy saját találmányt szerel és egészen sajátos mód szerint az uralgó cholera ellen védekoztató eszközt, még pedig állítólag oly jó eredménnyel, hogy az eddig beoltottak közül egy sem betegedett meg choleraiban. Az ojtás azonban az illető orvos saját állítása szerint csupán 20—21 napig képes védekszköz gyanánt szolgálni, mert ezen idő alatt teljesen felszívatik és kiküszöböltetik a szervezetből, de azután újraojtás ugyanoly sikerrel alkalmazható.

Új zeneművek. Táborosky és Parsch kiadásában jelentkezik meg »Roma« polkamazur zongorára, írta Fischinger Lajos; ára 50 kr. — »Froh in Weiss« polka franciai-ül. Farbach Fülöpötől; ára 50 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— Igen kelétező, ha valaki, megeléged tiszteletdíj mellett, tüzetes ismertetéssel írta a nazarínokról, e telekezet történetéről és terjedéséről Magyarországon. — N. N. adágyzással 7 darab verset kaptnak. Nem küldhették egyik sem. — »Lauretia«, Tarquinus sem volt kegyetlenebb írása, mint én. — »Huszon a trómbán« meg a gyereksíp. — »Kendalló« mellett. Alkalmainak nagyon is alkalmai a kaudáló számára. — Pest, R. L. Közömbi fogtnak. — Balára: O. T. Még ez évben szeretnék megkapni, Balára: L. I. Úgy látszik elkezdte az ön ügyelmét. Pár hete már, hogy megjelent.

TARTALOM.

Cikkek: »A pesti ideiglenes népszinház.« — »Dronet polgár emlékiratából« raiz Gauthier Tépholtól. — »Az Egyesült-Államok elnökválasztása.« — »Bucsurjárások Lourdesba.« Sz. Gy. föl. — »A matyók törtérel.« Anbalyásy Istótl. — »Bazine a fogságban.« Sz. Gy. föl. — »Még valami a vízi bonyról.« Farys Ánóstól. — »A meleg.« — »A téli esték füszere.« — »Hírek.« — »Képek.« A pesti ideiglenes népszinház. — »A borsodi buc-ajró hely.« Greeley Horace, az Egyesült-Államok elnöki jelöltje. — »A fehérv ház.« Washingtonban, az Egyesült-Államok elnökének lakása.

Hirdetés.

Cachemir-kendők.
Szép, jó és olcsó!
Legujabb női ruha-kelmék nagy választékban, bámulatos olesó árért.
Teljes ruhához való legszebb kelmék 3, 4, 5, 6 írtért, ugyszintén a legfinomabb fekete seiyem-anyagok kaphatók
HAMBURGER ADOLF
üzletében.
PEST, ur-utca 1-ös sz. Párisi ház.
Minták küldetnek kívánatra mindenfelé ingyen és bérmentve s megrendelések utánvétel mellett azonnal eszközöltetnek.
10-1
Asztal- és ágyterítők.